

Geselecteerd als gemeentelijk monument

En nu?

*Cultuurhistorisch erfgoed is vaak particulier bezit
maar van waarde voor de hele gemeenschap*

‘Het verhaal van Heerenveen’ bewaren voor de toekomst

Uw pand is geselecteerd als gemeentelijk monument. We kunnen ons voorstellen dat dit vragen bij u oproept. Mag ik mijn pand nu nog wel verbouwen of uitbreiden en hoe gaat dat dan? Zijn er beperkingen nu mijn pand monument is (geworden) of biedt het juist kansen? In deze brochure leggen we uit wat de gevolgen voor u als eigenaar zijn en hoe de monumentenlijst tot stand is gekomen. In het kort schetsen we het gemeentelijk beleid op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed.

Wethouder Coby van der Laan:

"Het is de verantwoordelijkheid van de huidige generatie om de dynamiek en ontwikkeling van Heerenveen voort te zetten, maar ook om de geschiedenis ervan levend te houden. Het cultuurhistorisch erfgoed vertegenwoordigt een groot maatschappelijk kapitaal. Het geeft de vitaliteit van stad en platteland weer en zorgt voor aantrekkingskracht. En dat is weer belangrijk voor de economie én de eigen (leef)omgeving waaraan we steeds meer waarde hechten."

De rijke historie van Heerenveen is herkenbaar aan de talrijke monumenten. De grootste blikvangers Crackstate en Oenemastate behoren tot de 65 rijksmonumenten in de gemeente Heerenveen. Maar er zijn veel meer panden en andere objecten die bescherming verdienen. Ook de jongere bouwkunst (periode na 1940) is belangrijk erfgoed. Daarom is al het cultuurhistorisch erfgoed in kaart gebracht. De Nota Cultuurhistorisch Erfgoed Heerenveen vertelt 'het verhaal van Heerenveen'. De geschiedenis is namelijk deels af te lezen aan de gebouwen. Niet alleen de (rijk versierde) koopmanshuizen, kerken

en molens behoren tot het cultuurhistorisch erfgoed. Ook 'gewone' woningen en winkels in een bepaalde bouwstijl of uit een bepaalde periode zijn belangrijke historische monumenten. Arbeiderswoningen, rijtjeshuizen, transformatorhuisjes, scholen, bruggen, ambachtelijke werkplaatsen, fabrieken, objecten, parken en bomen. En niet te vergeten funerair erfgoed als begraafplaatsen, klokkenstoelen en grafmonumenten. Alles is waard om beschermd te worden, zodat ze voor de toekomst worden bewaard.

Het rijk draagt de verantwoording voor de rijksmonumenten, de gemeente is verantwoordelijk voor de bescherming van gemeentelijke monumenten.

Gemeentelijk cultuurhistorisch beleid

Het besef om in de gemeente Heerenveen zorgvuldig(er) met het cultuurhistorisch erfgoed om te gaan, leidde in 1998 tot de vaststelling van een lijst met 262 gemeentelijke monumenten. Een begin, maar er zijn veel meer gemeentelijke monumenten die we eigenlijk moeten bewaren en beschermen. Een paar jaar geleden viel een waardevol pand ten prooi aan de sloophamer omdat het niet goed beschermd bleek als monument. Voor de gemeente was dat reden om prioriteit te geven aan de cultuurhistorie en in 2007 stelde de gemeenteraad de Kunst- en Cultuurnota vast. Het opstellen van een Nota Cultuurhistorisch Erfgoed was één van de uitgangspunten met als insteek een gebiedsgerichte

benadering. Dat wil zeggen dat het niet alleen om de architectuur van een pand gaat, maar ook hoe het in de omgeving staat en daar iets over vertelt.

Het bureau SteenhuisMeurs bracht de geschiedenis van de hele gemeente in kaart, inclusief de maatschappelijke ontwikkeling, de grondsoort en de landschappelijke opbouw van veenpolder, woud- en heideontginning, landgoederen en beekdal. Vervolgens zijn alle gebouwen tot 1971 (inclusief de wederopbouwperiode) bekeken, gewaardeerd en in kaart gebracht. Het uiteindelijke resultaat is een selectie van 256 gebouwen en bouwwerken, 300 bomen en 14 funeraire objecten. De gemeenteraad stelde op 4 oktober 2010 de Nota Cultuurhistorisch Erfgoed vast. Het college van burgemeester en wethouders is bevoegd om de gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Uitgebreidere informatie vindt u op www.heerenveen.nl. De papieren versie van de Nota Cultuurhistorisch Erfgoed is in te zien op het gemeentehuis.

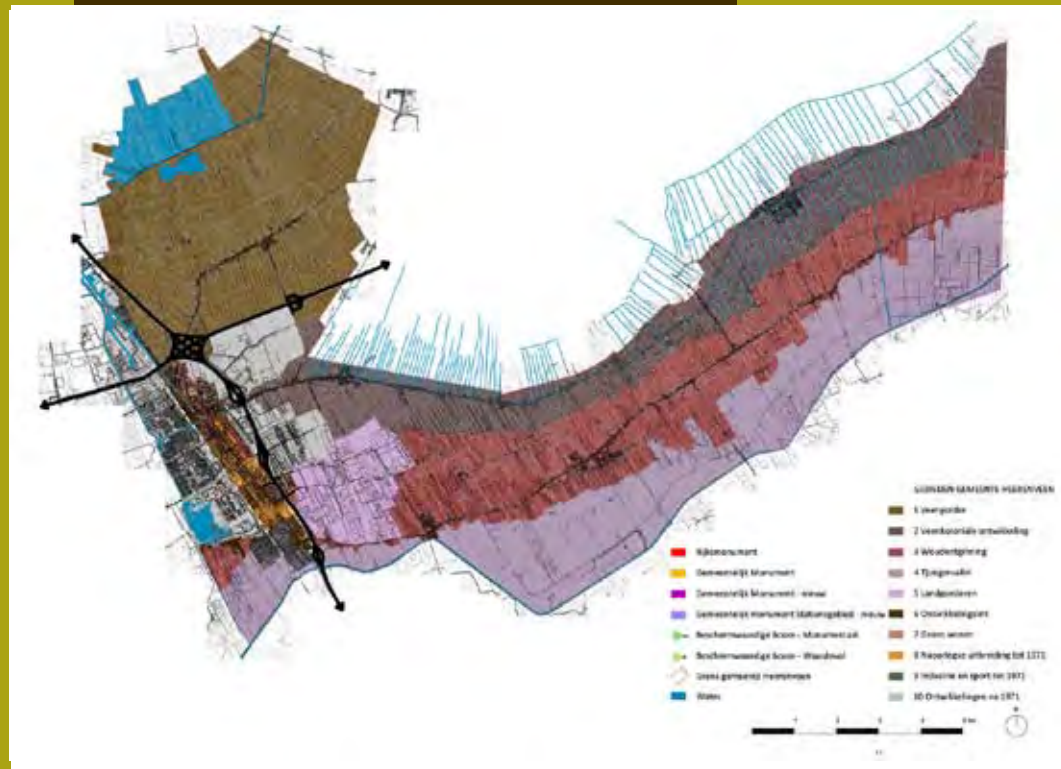
Historie

Heerenveen in ontstaan in 1551 toen drie voorname heren Van Dekema, Van Cuyck en Foeys, de heren van het veen, begonnen met de vervening van de grote veengebieden. De vervening voor 1720 heeft grotendeels de geschiedenis van Heerenveen bepaald. Echter ook de hoger gelegen zandrug met de nog veel oudere nederzettingen als Mildam, Oude- en Nieuwehorne, Schurega en Hoornsterzwaag, de landgoederen van Oranjewoud en het beekdal langs de Tjonger zijn zeer zeker bepalend geweest.

In de periode van 1720 tot 1850 nam de vervening en de turfhandel steeds meer af, maar groei en bedrijvigheid gingen gewoon door. Vooral de centrale ligging van de plaats Heerenveen, ontstaan op een kruispunt van wegen en waterwegen, was en is nog altijd een belangrijke factor. Na 1900 werd de landbouw steeds dominanter, hetgeen leidde tot de bouw van boerderijen en zuivelfabrieken.

Tussen 1850 en 1930 versterkten de komst van onder meer een spoorlijn en tramlijnen de streekfunctie. De betere infrastructuur zorgde voor industrialisatie, ook de handel groeide en bloeide.

In de periode van 1930 tot 1971 zette de ontwikkeling van de nieuwe gemeente Heerenveen (door samenvoeging van Aengwirden, Schoterland en een stukje Haskerland) zich voort. De aanleg van twee rijkswegen (nu A7 en A32) en het verkeersplein zorgde voor groei. De gemeente ontwikkelde nieuwe uitbreidingsplannen en het eerste industrie-terrein. In het buitengebied zorgden de ruilverkavelingen voor ingrijpende veranderingen.

Verdeling in gebieden

Op basis van grondsoort, landschappelijke kenmerken en bebouwing is de gemeente verdeeld in negen gebieden:

- 1 Veenpolder
- 2 Veenkoloniale ontwikkeling
- 3 Woudontginning
- 4 Tjongervallei
- 5 Landgoederen
- 6 Ontwikkelingslinten
- 7 Groen wonen
- 8 Naoorlogse uitbreiding tot 1971
- 9 Industrie en sport tot 1971

Van alle gebieden is een gebiedsbeschrijving opgenomen met stedenbouwkundige en landschappelijke beeldkenmerken, een bebouwingsbeeld en een lijstje van de markante bebouwing.

De totstandkoming van de selectie voor de monumentenlijst

Na beschrijving van de gebieden is toegewerkt naar een selectie van gebouwen en objecten voor de gemeentelijke monumentenlijst. Deze lijst is in drie stappen tot stand gekomen.

I

Stap 1

Inventarisatie van de bebouwing. De onderzoekers hebben de hele gemeente op de fiets doorkruist. Het resultaat was een groslijst van 1000 panden aan de hand van de volgende criteria:

- * cultuurhistorische waarde
- * architectuurhistorische waarde
- * stedenbouwkundige waarde
- * gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid.

II

Stap 2

Alle 1000 panden zijn eerst gesorteerd op gebouwtype zoals woningen en boerderijen. Om de beste voorbeelden van een gebouwtype te beschermen is vervolgens een selectie gemaakt van ongeveer 500 panden.

III

Stap 3

In de derde stap kwam de identiteit van de verschillende gebieden aan bod: welke gebouwen en bouwwerken zijn daarvoor representatief? Daarbij is ook gekeken naar een goede verspreiding van de panden. In alle gebieden zijn voldoende panden geselecteerd om de identiteit van het gebied te bewaren. Het uiteindelijke resultaat is een lijst van 256 panden die aangemerkt kunnen worden als gemeentelijk monument.

Verdeling Bouwtypen

De gebouwtypen zijn verdeeld in:

Kerkelijke gebouwen kerk, pastorie

Instellingen scholen, gezondheidsinstellingen, tehuizen

Bedrijfsgebouwen fabrieken, winkelpanden, ambachtelijke werkplaatsen

Woningen en boerderijen*

Overige transformatorhuisjes, (tram)bruggen, sluisje, de plek waar de Schoterlandse Compagnonsvaart is gedempt, gedenkteken

* Woningen en boerderijen zijn weer onderverdeeld in verschillende typen.

Woningtypen herenhuis, arbeiderswoning, vooroorlogse en naoorlogse (vrijstaande) woningen en woningblokken.

Boerderijtypen: stelp, kop-romp, kop-hals-romp, klein voorhuis en grote schuur, klein voorhuis en kleine schuur.

Beschrijving van de geselecteerde objecten

Alle panden zijn per adres, plaats en type opgenomen in deel twee van de Nota Cultuurhistorisch Erfgoed. Per pand of object is een complete beschrijving opgenomen van motivatie, grootte, geschiedenis, gevels, locatie, ramen, deuren, dak, kunst en wijzigingen van het object. Bovendien is per pand de waardering voor de criteria cultuurhistorie, stedenbouwkundige waarde, architectuur, gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid beschreven.

Wat betekent de selectie voor een eigenaar?

U hebt bericht gekregen dat uw pand is geselecteerd als gemeentelijk monument. Wij kunnen ons voorstellen dat u trots bent op uw pand en de aanwijzing als gemeentelijk monument ziet als waardering. Sommige (toekomstige) eigenaren zijn echter bezorgd dat een pand op de monumentenlijst in waarde daalt of onverkoopbaar is. De ervaring leert evenwel dat de waarde van een pand met name wordt bepaald door de staat van onderhoud, de buurt en de omgeving waarin het staat. Ook de datering van het interieur is bepalend, maar niet de monumentale status. Bij verkoopbaarheid speelt daarnaast natuurlijk ook de vraagprijs nadrukkelijk een rol. Dit wordt bevestigd door meerdere makelaars.

Het bezitten van een monumentaal pand heeft zowel voor- als nadelen.

Voordelen

- Voor restauratie en grootschalig onderhoud kunt u gebruikmaken van een Cultuurfondshypotheek met een laagrentende lening.
- Voor alle verbouwingen van een gemeentelijk monument moet een vergunning worden aangevraagd. U hoeft echter geen leges te betalen voor werkzaamheden die anders ook vergunningvrij zijn.
- Bij gemeentelijke monumenten mag u meer m² aan (aangebouwde) bijgebouwen plaatsen dan bij niet-monumenten. Er zijn wel voorwaarden aan verbonden.
- Waardering voor uw pand.

Nadelen

- Voor alle werkzaamheden moet een omgevingsvergunning worden aangevraagd. In de zomer van 2011 wordt overigens de wetgeving nog

aangepast. Dan kan ook voor monumenten een aantal werkzaamheden vergunningsvrij worden uitgevoerd.

- Alle aanvragen voor een omgevingsvergunning (onderdeel monumenten) worden voorgelegd aan de monumentencommissie. Dit kost proceduuretijd. Echter niet meer dan maximaal acht weken, net als bij een 'gewone' aanvraag. Een goede voorbereiding bekort de tijd voor een procedure. U kunt bijvoorbeeld uw plannen al in een vroeg stadium met de gemeente bespreken. We adviseren u hierover graag. Voor behoud van de monumentale waarden is het mogelijk dat wordt geadviseerd om de plannen aan te passen.
- Bij een verbouwing van uw pand moet u rekening houden met de monumentale status, bijvoorbeeld als het gaat om aanpassingen van de gevel of kleur- en materiaalkeuze. We kunnen u geen algemene lijst geven van zaken die u wel of niet mag veranderen of van materialen die u wel of niet mag gebruiken. In de waardebeschrijving van uw pand staat waarom uw pand een gemeentelijk monument is. Welke mogelijkheden er voor uw pand zijn, is afhankelijk van deze beschrijving.

Financiële faciliteiten

Een eigenaar kan bij restauratie van zijn pand in aanmerking komen voor een Cultuurfondshypotheek. Een extra steun in de rug bij het instandhouden van het monument. De Cultuurfondshypotheek is een laagrentende lening die u kunt aanvragen bij het Nationaal Restauratiefonds. De rente ligt 4,5% onder de reguliere marktrente met een

minimum van 1,5%. U vindt deze informatie op www.restauratiefonds.nl. Op dit moment heeft de gemeente Heerenveen geen subsidieregeling.

Procedure

U hebt een brief gekregen waarin staat dat de gemeente het voornemen heeft uw pand aan te wijzen als monument. Misschien geeft deze aanwijzing aanleiding tot het maken van opmerkingen of kunt u zich niet vinden in de aanwijzing. In beide gevallen kunt u dat kenbaar maken. Wij horen het ook graag als u positief bent over de aanwijzing. U kunt dat telefonisch, per brief of per e-mail laten weten.

Vanaf het moment dat de gemeente uw pand geselecteerd heeft voor aanwijzing als gemeentelijk monument, gelden de 'monumentenregels'. In deze periode tussen kennisgeving en het aanwijzingsbesluit zijn artikel 10 tot en met 14 van de Erfgoedverordening Heerenveen 2010 van toepassing. Dat betekent onder andere dat het pand tijdens de aanwijzingsprocedure al een beschermende status heeft.

De eigenaar krijgt de gelegenheid om zijn mening (zienswijze) over de aanwijzing als gemeentelijk monument in te dienen. Vindt u dat uw pand onterecht is aangewezen als gemeentelijk monument? Dan kunt u dat kenbaar maken door een gemotiveerde zienswijze in te dienen. Geef helder en duidelijk aan waarom u vindt dat uw pand geen gemeentelijk monument is. Het indienen moet gebeuren in de 6 weken na ontvangst van het voornemen tot aanwijzen.

Vervolgens krijgt u bericht of uw pand ook daadwerkelijk aangewezen wordt als gemeentelijk monument. Het college van Burgemeester en wethouders B&W bepaalt uiteindelijk of uw pand wel of niet als monument wordt aangewezen. B&W nemen uw zienswijze mee in hun afweging.

Bomen

Bomen vertellen ook een geschiedenis en zijn dus een belangrijk onderdeel van een omgeving. Veel bomen zijn al eeuwenoud. Heerenveen kende al een lijst met een aantal monumentale bomen, maar in het kader van de Erfgoednota heeft Zeinstra Boomverzorging nog 198 bomen geselecteerd. Daarvoor werd dezelfde gebiedsindeling gehanteerd als voor de bebouwing. De bomen zijn ook per gebied in de nota opgenomen. In de vervolgfase wordt de lijst uitgebreid met nog zo'n 300 monumentale of waardevolle bomen. Bijzonder is dat ook de Le Roy tuinen aan de Kennedylaan in Heerenveen en de Ekokathedraal in Mildam zijn voorgedragen als gemeentelijk monument.

Funerair erfgoed

De rijke historie van de gemeente Heerenveen zorgt ook voor een rijk arsenaal aan funerair erfgoed, zoals waardevolle begraafplaatsen, grafmonumenten, klokkenstoelen en hekwerken. Een aantal stond al op de gemeentelijke monumentenlijst en drie zijn zelfs rijksmonument. Leon Bok van het Bureau Funeraire Adviezen heeft een inventarisatie gemaakt van het funerair erfgoed, ook weer per gebied. Daar zijn nu 14 objecten aan toegevoegd.

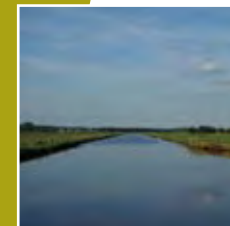
Toekomst

Monumenten vertellen het boeiende verhaal van Heerenveen. Daarom is het belangrijk om er zorgvuldig mee om te gaan. Juist de karakteristieke monumentale panden, bomen en het funerair erfgoed geven een plaats 'identiteit'. Bovendien zijn generaties verantwoordelijk voor het bewaren en

doorgeven aan volgende generaties. Zo houden we de geschiedenis van Heerenveen levend en zetten we de dynamische ontwikkeling van de gemeente Heerenveen voort. Het is belangrijk om te leren van het verleden, want wat weg is, komt nooit meer terug! Daarom worden in een vervolgfase op deze Erfgoednota nog eens zo'n 300 monumentale of waardevolle bomen geselecteerd.

Cultuurhistorie als ruimtelijke kwaliteit

De gebiedsindeling en beschrijvingen uit de nota Cultuurhistorisch Erfgoed vormen de basis van de herziening van de Welstandsnota. Daarnaast wordt cultuurhistorie als onderlegger gebruikt bij het maken van nieuwe ontwikkelingen en bestemmingsplannen. Op deze wijze wordt de cultuurhistorie verankerd als ruimtelijke kwaliteit en wordt 'het verhaal van Heerenveen' voor de toekomst vastgelegd.

Colofon

Geselecteerd als gemeentelijk monument is een uitgave van de gemeente Heerenveen. Deze brochure is bedoeld voor eigenaren van gemeentelijke monumenten.

Tekst Dialoog Tekstproducties, Oudehaske **Afbeeldingen en foto's** Bureau SteenhuisMeurs, Schiedam
Vormgeving Jaroff Drukwerkmakers, Heerenveen **Eindredactie en productie** Gemeente Heerenveen,
afdeling Visie en Beleid en afdeling Vergunningen.

Belangrijke adressen

Gemeente Heerenveen

Postbus 15000
8440 GA Heerenveen
Crackstraat 2
8442 ES Heerenveen
0513 – 617 617
vergunningen@heerenveen.nl

Nationaal Restauratiefonds

Postbus 15
3870 DA Hoevelaken
033 - 25 39 439
info@restauratiefonds.nl

Monumentenwacht Fryslan

Postbus 137
8900 AC Leeuwarden
Emmakade NZ 59
8921 AG Leeuwarden
058 - 215 73 65
info@monumentenwacht-fryslan.nl